

Predsednica Republike Slovenije

NATAŠA PIRC MUSAR

**Slavnostni govor
predsednice Republike Slovenije Nataše Pirc Musar
na tradicionalni 62. vseslovenski proslavi ob srečanju
nekdanjih internirank, političnih zapornic, izgnank, ukradenih otrok in
njihovih svojcev**

Portorož, 24. september 2023

Velja govorjena beseda.

Spoštovane bivše taboriščnice in taboriščniki, interniranke in interniranci, politične zapornice in zaporniki, izgnanke in izgnanci ter ukradeni otroci, spoštovani svojci, spoštovani organizatorji, predstavniki veteranskih organizacij, ministrica, poslanke in poslanci, senatorka, državni sekretar, predstavniki zamejskih organizacij, cenjeni visoki gostje.

Počaščena sem, da vas lahko nagovorim na tradicionalni slovesnosti, ki temelji na spominu in vrednotah narodnoosvobodilnega boja, boja proti okupatorju, boja proti fašizmu in nacizmu ter boja proti vsem vrstam nasilja nad nedolžnimi in svobodomiselnimi ljudmi.

Sovraštvo, uničenje in nasilje, ki smo jim bili priča v obdobju 2. svetovne vojne, so nas močno prizadeli kot posameznike, družine, skupnost in kot narod. Njihov cilj je bilo teptanje človekovega dostojanstva, razčlovečenje slehernega posameznika in razkroj naroda.

Vendar pa jim, kljub temu, da ste ali so mnogi od preživelih ali vaših prednikov čez noč postali številke, brez imen, ki jih je nacistični stroj skušal sistematično zmleti, ni uspelo! Prav je, da se spominjamo, in prav je, da se tega ne spominjamo v številkah in brez imen, temveč z zgodbami vsakega posameznika in posameznice, ki skupaj tvorijo zgodbo našega naroda v tistih težkih časih.

»V sivi dalji sivo morje vabi, tam nekoč bile so moje sanje«, je napisalo mlado dekle, ki je bilo še pred prvo svetovno vojno rojeno v Trstu, njena družina pa jo je v strahu pred preganjanjem fašistov poslala študirat v Ljubljano.

Pogrešala je tisto morje in tisti Kras, ki je šele po narodno-osvobodilnem boju z vrnitvijo Primorske postal del matične domovine. V Ljubljani je diplomirala iz slavistike in se vključila v napredna gibanja, tako da je bila aktivna v Jugoslovanski ženski zvezi, v ilegali pa še kot urednica revije Mlada pota.

Nad tedanjo kraljevino je bila, kot mnogi drugi, razočarana. Ko je država južnih Slovanov leta 1938 praznovala obletnico, jo je pospremila z besedami razočaranja:

*»Ob času dvajsetletnic, praznovanj, po trideset osmega še leta,
se v naša srca, v strah in dvom zajeta, zagrizla vrsta trpkih je spoznanj.«*

Eno od teh trpkih spoznanj je bilo, da naprednemu dekletu niso pustili učiti na državnih šolah.

*»O mati, saj bi jaz rada, prerada
ne šivala – vzgajala mlade ljudi in k smotrom iz sanj potovala.
Pa ne dajo dela mojim mladim rokam.«*

Tako je morala služiti kot domača učiteljica, svoj čas pa je izkoristila še za brskanje po arhivih, v katerih sta skupaj s sestrično, tudi slavistko, ugotavljali zgodovino družine. Nad žlahto v Sloveniji sicer ni bila navdušena, o širši družini je ostal en prijazen verz: »Vendar ves up mi v revi preveliki je tajnik svetih družb, bratranec Viki.«

Ko je fašizem prestopil našo mejo in prišel za njo v Ljubljano, se je vključila v Osvobodilno fronto. Leta 1942 so jo Italijani aretirali in zaprli v Benetkah, po kapitulaciji Italije pa so jo nacisti odpeljali v Ravensbrück. Tudi tam je pisala o živih, mrtvih in svobodi.

*»Umreti smeš, izbriše se številka, kot kaplja s kapljo prostor se popolni,
Srce se stisne v mrzlo pest pepela, nikdar se up noben več ne izpolni.«*

V internaciji in taborišču je preživela »tri mrtve pomladi, tri mrtva poletja«. Mnoge niso. Ko se je vrnila v domovino, je končno začela delati v prosveti, a je do konca življenja ohranjala spomin na svoje sotropinke v taborišču.

Dekle, o katerem govorim, moja draga sorodnica, je zdržalo. »Ne zlomiš src, ki hočejo živeti«, je njen verz. Ne le njena, ramena preživelih in naših prednikov se niso vdala in so zdržala ta okrutni jarem.

Ne, fašistom in nacistom ni uspelo – ker se identitete našega naroda ne da preprosto izbrisati. Tega nismo dovolili v obdobju pred tem, ne takrat in tega ne bomo dovolili tudi vnaprej.

Slovenci smo in želimo biti samostojen in miroljuben narod. To smo dokazali skozi stoletja in to dokazujemo s svojimi dejanji vedno znova, vsak dan.

V naši zgodovini smo, s pomočjo velikih posameznikov, negovali svoj jezik, kulturo in običaje ter se zavedali neprecenljivosti medsebojnih vezi, svobode ter lastne domovine.

Dragi preživeli, svojci ter potomci žrtev vojnega nasilja,

vsem nam ste v zgled in opomin – kažete nam, kako pomembni so strpnost, razumevanje in dialog. Da moramo znati odpuščati in na napakah graditi nove vezi med nami. Sobivanje narodov ter spoštovanje mednarodnega prava, človekovih pravic in svoboščin morajo biti trajni temelji naše skupne prihodnosti. Brez tega naš svet enostavno ne more obstati.

Dnevno vidimo, da se žal še vedno nismo dovolj naučili, da se še vedno ne znamo slišati in poslušati, da pogosto še vedno ne znamo biti dovolj razumni. Zato – ravno zato moramo vsi, vsak od nas, s svojo srčnostjo, odnosom do sočloveka ter s konkretnimi dejanji prispevati k povezovanju in ozaveščanju mladih. Resnično verjamem, da je pot preko srca tista prava pot spomina in opomina, ki bo gradila razumne, sočutne, pravične ter vedoželjne mlade Slovenke in Slovence.

Pri takih mladih ljudeh bomo lahko z veseljem zrl v prihodnost naše države ter v prihodnost celotnega planeta. In prav takšni ljudje bodo poskrbeli, da v prihodnjih desetletjih in stoletjih Evropa in svet nikoli ne bosta »padla s svojih tečajev«. Tako bo lahko tudi večno živel Kajuhov verz:

»Pa je vendar sreča biti mlad, biti mlad in poln nad!«

Spoštovani,

naša dolžnost je, da negujemo spomin, da opozarjamo na povzročeno gorje, na zgodovinska dejstva ter da gojimo ljubezen do države. Predvsem pa, da mladim predajamo sporočila miroljubnosti, svobode, solidarnosti, sočutja, enotnosti in pravičnosti. Mladi in ti, ki šele prihajajo za njimi, bodo lahko ustvarjali boljši svet le, če bodo poznali tudi temne plati in zablode človeštva.

Preprosto ne smemo dovoliti, da bi se zopet ponavljale napake iz preteklosti. Še toliko bolj, ker vidimo, da marsikje po svetu, kljub preteklim naukom, namesto besed še vedno rožlja orožje.

Zato moramo ohranjati veliko zgodbo Slovenk in Slovencev v tistem času. Zato se moramo truditi ohranjati tudi zgodbe posameznikov, ki to veliko zgodbo tvorijo. V družini mojega soproga ohranjajo zgodbo dekleta, o katerem sem govorila prej. »Tajnik svetih družb, bratranec Viki,« je njegov stari oče, dekla pa teta Erna, Erna Muser, ena izmed sotrpink iz Ravensbrücka.

Za vas, ki ste še z nami, in za vaše prednike, na katere ohranjate spomin, zanesljivo velja njen verz:

»Kot trsje smo, ki se v viharju stisne in skloni k tlom, pa spet ponosno vstane.«